

latok, önsajnálát és pátosz nélkül, a „különbéke” (Szabó Lőrinc) pozíciójából, olykor csacskára vett, a szórend megfordításával előszeretettel élő mondatszerkezetekben is jelentkező iróniával szövi meg. Ugyanakkor a regény összetett, narratív, nyelv- és kompozicionális játékhöz (l. pl. az itt részletesen ki nem fejtett „eltűnés–megkerülés”-struktúrákat és kicsinyítő tükröket) viszonyítva az „egyszerű” szójátékok kimódoltnak hatnak.

Tapasztalat és emlékezet, trauma és elbeszélés között strukturális hasonlóság áll fenn, amennyiben a töredezett tér- és időbeliség, az előhívás vagy felszínre hozás, a vallomás alakzatai a reflexív, az írást, avagy a „kibeszélést” is kibeszélő szövegrészekkel váltakoznak, s ez utóbbiak e kontextusban megzabolázó, önkorlátozó, ha tetszik, elfojtási kísérletekként tarthatók számon. Az önmegfigyelés és -analízis általi (ön)megértés a megírás öngyógyító, terapeutikus teljesítményével fonódik össze, s így a narratíva építkezésének (pszichoanalitikus szempontból: a traumát ismétlési kényszerrel feldolgozó) logikája is világosan érthető: az egyes epizódok jórészt az előző fejezet egy-egy mozzanatához csatlakoznak, azokat fejtik tovább, újabb adalékokat fűzve, körülfárva az adott részletet.

A lábjegyzet-technika az olvasói tekintet vándoroltatása, a hangsúlyozott non-linearitás mellett szintén a körüljárás, a továbbmondás, illetve az egyes rész-események hol metonimikus, hol metaforikus összekapcsolásának szerepét játssza, s mivel a lapalji töredékek egyrészt árnyalják a „főszövegben” írottakat, másrészt magukkal hurcolják az e kontextusban formálódott jelentést a könyv második részébe, harmadrészt pedig daraboltóságukban (l. pl. *A rendőr okos, a nő kíváncsi* szétszórását) a szöveg mozgékony voltára hívják fel a figyelmet, korántsem redundánsak és/vagy fölöslegesek. A „Nem hiszem el, hogy ez megtörtént, de meg” (32) mondathoz fűzött lábjegyzet révén például két sokk, a részeg apa hányás-evése és a tanfelügyelő szexuális zaklatása kapcsolódik össze. A bizarr helyzet és az ismerős „bűz” tertium comparationisai e két férfi-figura egymáshoz hasonlítása mellett a „megtörtént” duplázódását is maguk után vonják, az elbeszélte események potenciális többségére, más szóval kimondás és elhallgatás, tudás és nem-tudás, rekonstrukció és konstrukció kettős játékára irányítva a figyelmet.

Az *Amíg a nagymamái megkerül* vándor-identitása a regénykompozíció, a szövegrétegek és nyelviségük mellett a tér, az idő és a test tematikus és allegorikus migrációiban képződik meg. A regény városok, falvak, vidékek, országok, az „itthon” és az „otthon”, azaz reális és szimbolikus terek közt kószál, s az idő, pontosabban az időbeli folyamatok képlekenységében szintén a kóborlás logikája érvényesül (l. a múlt és jelen közötti váltások mellett a legitimitást eltérően használt és megélt időt – „A magyarok egykor”, vagy azt, ahogyan a közösség traumatikus eseményekhez viszonyítja az időt – „azután”-szerkezetek). A „saját” időszámításban így egy időtartam végét és egy másik kezdetét, illetve a „kizökkent időt” egyaránt jelölheti az egerek, a patkányok megjelenése, a ház vagy egy városrész lebontása, az árvíz vagy „a románok bejövetele” (72), a „Mihai

alatt” (241) vagy a „tizenkilencig” (245). Az én stabilitásának és azonosságának jelölőjeként számon tartott test (176) reprezentációi a kislány-, nő- és nagymama-identitás és szimbolikus funkcióik közti alakulásokat követik (vö.: „[n]agymami régen nő volt, mielőtt nagymami lett volna” – 77). Az elbeszélte kislány és nagymama valamint az elbeszélő nő közti cserélődések közül itt a regény címéhez is kulcsot adó metaforikus (és metafiktív) szerkezetet, a „nagymami megkerülésének” előirányzott idejét és/vagy tapasztalatát emelem ki. A szöveg ezt a nő-test „nagymamává” formálódásától, vagyis egy egyszerre biológiai és szimbolikus változástól teszi függővé: „Várja az öregséget (...). Azokat a pillanatokot keresi, amikor, és amelyektől, már más lesz a teste. Csak kibekkeli azt a kis időt valahogy, **amíg a nagymami megkerül.**” (185)

Első köteteket ugyan nem szokás (n)agyon dicsérni, ám az ugyancsak sűrűre szőtt hálózat, a közlés természetessége és kockázata, a vándorlások, továbbá az autobiografikus jelleg és a metafiktív sikeres ötvözése miatt Józsa Márta regényét a kortárs magyar próza kiváló és izgalmas darabjának tartom. És kérem a következőt.

Vári György

„Try to sing a sad song”

(*Karafiáth Orsolya: A Maffia-klub. Ulpius-ház, 2008*)

*„A harang sírdogál, a náthás inga kattog,
hozzá füstös hasáb hamis kontrája pattog,
mialatt egy zsíros, vén kártyapakliban*

*– vízkóros nénike végzetes hagyatéka! –
egymásnak szívbéli emlékeket mesél a
szép kőr-fiú meg a pikk-dáma komoran.”*
(Baudelaire: Spleen, I.)

Karafiáth Orsolya életművének legfontosabb kérdése a nosztalgiaé. Eltűnt szerelmek dalnoka volt, viccesen érzelmes, boldogszomorú dalok költője (Kálmán C. György), első regényében pedig az épphoggy elmúlt ifjúság krónikásává próbált lenni. Ennek a nosztalgianak a dalszerűség formát, nyelvet, hagyományt biztosított, valamint a sűrítettség intenzitását. Mindez az első regényben hiányzik, a nosztalgia formátlan, széteső, mérőben magánérdekű és nyelvvesztett, végtelenül suta. Tizenkét harminc körüli lány története, bolygóké, melyek a Lajos nevű csillag körül keringenek. Az összetartó lánycsapatból majd mindenkinek volt Lajossal, így vagy úgy, valami dolga az egyetem éve alatt, mígnem a vad tivornya alkonyán Lajos köddé vált, eltűnt az életükből. Ágota, az egykori társaság egyik tagja viszont Olaszországból és nyomozni kezd Lajos után, akitől ér-

keznek ugyan kósza üzenetek, de mintha nem az ő Lajosuk, mintha nem az ő drága jó Lajosuk írta volna őket, ahogy Fónay Márta mondaná. Ágota tehát gyanút fog, gyilkosságot sejt és egy ennek elleplezésére fenntartott, virtuális Lajost. Úgy véli, a Maffia-klubban (a lányok társasága, akik péntekenként maffia-játékot játszottak) kell keresni a tettest, a maffiajáték átlépett a valóságba. Mindenkit meglátogat, indítékokat keres.

A megteremtett világ lélektani mozgástörvényei roppant kiszámíthatóak, a felszín-mélység sémája szerint működnek, látszatra minden rendben, aztán mégsem. Metta Lajoshoz címzett leveleiből megtudjuk, hogy „mégis, hihetetlenül fontos nekem a látszat. Ezért fáj annyira, mikor először a felszín mögé pillantottál.” (65) Dóra, bár látszólag derűs, erős és jó, bár látszólag remekül érzi magát a kórházban, azért felismeri magában „a leküzdhetetlen undort mindentől, ami nem szép, ami nem egészséges” (160), bevallja, hogy „sokszor éreztem, ha még egy csípőtornát kell tartanom, kiugrom az ablakon.” (165) Éva először „boldognak tűnt, kiteljesedettnek” (141), aztán kiderül, hogy keményen ivott, hogy Lajos „tönkretette” az életét. Magdiról úgy lehetett tudni, erős, szexi, céltudatos, remek házasságban él, egy kislány boldog édesanyja, aztán kiderül, hogy alkoholista, hogy válik, hogy nem volt szerelmes a férjébe soha, hogy egy eltitkolt, súlyos tragédia emlékét hordozza. Ritával olyan, mintha minden rendben lenne: „Pedig annyi minden sikerült. Nem ittam, dolgoztam, összejöttem Renével, kicsit bele is szerettem. Együtt megyünk Amerikába is. Lefogytam, látod, csupa siker. Mégis, alapvetően elhibázott minden.” (243) Emeséről megtudjuk, hogy vidám, felszabadult lánynak tűnt, „csak éppen kevesen vették észre, hogy ő nem jókedvében iszik. Hogy az állandó, feszes vidámsága mögött mi is van valójában.” (229)

A felszíni, harsány vidámság és a mélybeli fájdalom, a „tarkart seb” és a „festett vérzés” ellentéte mindenütt. Nos, ha azt is gondoljuk, hogy az emberi lélek – a közhiedelemmel ellentétben – nem túl bonyolult szerkezet, azért ennyire talán nem is egyszerű.

Karafiáth képtelen felépíteni a krimidramaturgiát, legfeljebb ha lélektani nyomok vannak, de ezek is olyan nagyon hasonlóak, hogy szinte összekeverhetők, ezért nemigen segítenek megteremteni a krimiolvasás feszültségét. A motivációk ásitóan egyformák (mindenki féltékeny volt Lajosra vagy Lajos által elcsábított kedvesére), a jellemek végtelenül sematikusak és minden motiváció kevés egy gyilkossághoz, legalábbis ebben a közegeben. Ezekről az emberekről, vagy inkább árnyakról alig-alig képzelhető el bármiféle váratlan akció, legkevésbé egy aránylag motívatlan gyilkosság. A könyvnek jóformán semmit nem sikerült felmutatnia abból a feszültségből, ami a narrátor szerint a Maffia-klub tagjai közt szikrázott és el nem tudjuk képzelni, ki és milyen tudatállapotban láthatta őket „a Café X félvilági, veszélyes dívái”-nak. Tulajdonképpen megmondhatatlan, mit is veszítettek el akkor, amikor felnőttek, szétszéledtek, unalmassá, ahogy a narrátor kamaszosan mondani szereti, „kispolgárvá” vált az életük. A könyv végén Ágota bevallja, hogy nem boldogult a

regényírással: „Rá kellett döbbenem, hogy nekem nincs történetem. Csak nektek, többieknek”. Ez nyilvánvalóan önreflexív utalás, amit az is jelez, hogy az el nem készülő regény hősét Orsinak hívták volna, ha megszülethetett volna, író lenne a maffiás lányok alakjából összegyúrva. Mert együtt töltött éveik alatt beleszövődtek Orsi élettörténetébe, ami nélkülik már nem lenne elmesélhető. Az utalás azt magyarázza, miért épült fel a szöveg egymáshoz szorosan nem kapcsolódó szövegtöredékekből, naplórészletekből, idegen írásművekből. Becsületes, szép gesztus, de tévedés. Története – ezeken a lapokon – a többieknek sincsen, noha jogos Ágota beszélgetőpartnere, Judit Kata replikája: „története mindenkinek van.” Ettől azonban még nem lesz mindenki író. Ebben a könyvben nem épül ki öntörvényű világ, amit a levelek belakhatnának, a bűnügy narratív kerete talán csak kívülről tartja össze a különböző – sok szerzőtől származó, de nyelvi állaguk tekintetében meglepően homogén – szövegrészeket, semmi nem szervezeti regénnyé ezeket az egymásra halmozott memoártöredékeket. Még a külső összetákolásuk is megoldhatatlan narrációs problémák elé állítja olykor a külső nézőpontú, szituálatlan, de néhol túlzottan is résztvevő elbeszélőt, akinek a nézőpontja gyakran mintha teljesen egybeesne a nyomozó-főszereplő, Ágota perspektívájával. Csak valami körvonalzatlan, Karafiáth alanyi hangoltságú lírájából valamennyire már ismerős generációs spleen hangulata lengi be a könyvet, illetve inkább csak deklaráltaik és érződik a fásultságon.

A regény elején az elbeszélő egy másik lányközösség, egyetemi évfolyamtársai csoportképét nézegeti, számba veszi, kivel mi lett. Itt mutatkozik meg az érzékletessé egyetlen pillanatra sem való megkülönböztetés, ami a regény igen könnyen átlátható világvégét megalapozza. „Ám igazándiból nem mindenki érdekelte a csoportból. Mit kezdjen például az unalomig pedáns, sajtyszerű Andikával, vagy Ildivel, aki lezúzott vidékre, egy evangélikus iskolába tanító néninek? Vagy Nikivel, akiből pornósztár lett végül?” (7) Vannak az érdektelen emberek (a jó tanulók, stréberek, vidékiek, illetve a nagyon más vágányokon haladó életpályák), velük szemben pedig az említett maffiások állnak, a nem-kispolgárok.

Unalmasak a vallásosok, a vidékiek és a tanítónénik, bizonyára kontyban hordják a hajukat, nagy bevásárlócekkerekkel járnak, SZTK-keretes szemüvegük van. Az „unalmas élet” világának ilyen páratlanul sztereotip, fantáziátlan megalkotása után lehetnek már baljós sejtelmek arról, milyen lehet a könyv szerinti veszélyesen élni. Nézzük meg, hogy néz ki a titokzatos és imádott Lajos szerint az élet édes tarkasága: „Van itt ontológiai kérdéseket feszegető filozófus, kiskosztümös, »mindig a legjobb formámat adom« csaj, van két francia, néhány szlovák, na és én.”

Összegezzünk: vannak elvont bölcsészek, plázaciacák és ezenkívül még franciák is, sőt, ha még ez sem elég, akkor néhány szlovák is akad. Ez a bábeli forgatag várja az embert a nagybetűs Életben, feltéve, persze, hogy nem költözik botor módon vidékre.

A mondatok logikai koherenciája is sűrűn megbicsaklik, a könyv belső intellektualitása meglepően alacsony Karafiáth figyelemre méltó költői teljesítménye után. A regény botcsinálta detektívjének olasz pasija, „Lorenzo kommunista szívének is elég volt az, hogy mindenre volt egy-két idézete a nagyoktól, Marxtól, Engelstől, és hogy a háztartási alkalmazottakat – akiket elvei szerint nem is tarthatott volna – büntudatból busásan megfizette, hiszen még a kizsákmányoltaknak is kell a pénz.” (9) Még a kizsákmányoltaknak is kell pénz Lorenzo kommunista elvei szerint. Még nekik is. Lorenzotól jobbra alighanem úgy vélhetik, nekik már egyáltalán nem kell. Mintha csak a nyelvi és szemléleti klisék írják a mondatokat ötletek, koncepció, nyelvi invenció helyett, mintha Karafiáthban nem tudatosult volna, hogy regényt írni poétikai munka. Ágota mindenesetre levonja Lorenzoval töltött évei súlyos tanulságát hazaindulása előtt: „Míg a Marco Polón várt az indulásra, megfordult a fejében, hogy mégis marad. De igazándiból tudta, nincs visszaút. Hat év telt el az életéből, de Budapesten újrakezdheti.” (9) Mondani sem kell: „Nem gondolta, hogy ilyen nehéz lesz.” A dilemmák, feloldásuk, az elbeszélés fogsái, a nyelvi fordulatok nemigen haladják meg a gyengébb női magazinok sztárpletykáinak színvonalát. A nyelvhasználat néhol irodalmiaskodóan stilizált, az „ám” szó például kitüntetett kedvence a narrátornak, majdnem mindig elképesztően hat. A nosztalgikus hangvétel szentimentalizmusa nagyon sokszor jár együtt a nyelvi pongyolaság tobzódásával: „Hallom a hangod, ahogyan egyetlen célod, hogy megnevettes, vagy éppen valld, hogy »ilyet úgyse találok, mint te«... Egyszer azt kérdezted tőlem, meddig akarom még nyújtani? Szenvelegve tetted fel, egy előző horrorisztikus éjszaka kiakasztó beszélgetésének pontjaként.” (84–85)

Ágota szíve minden dokumentum olvastán menetrendszerűen összeszorul és ez – tekintve az elbeszélői perspektíva és a főszereplő perspektívájának rendkívüli közelségét – nemigen teszi lehetővé az ironikus olvasatot. A tizenkét díva egyike, Judit Kata regényben írja meg Lajoshoz fűződő viszonyát, a Gabi nevű díva szerint „őszintén és megrendítően.” A fejezet – különben a leg-hosszabb a regényben – egészen különleges gyűjteménye a stílári sutaságoknak, fogalmazásbéli ügyetlenségeknek, szemlélete pedig – még feltűnőbben, mint a könyv egyéb részei – a pöttyös könyvek világát idézi. „Kicsi energikus határozottsággal érkezett” (89), olvassuk a fejezet elején a figyelemre méltó tautológiát, talán Parti Nagy is csettintene. Érzelgősség és irodalmiaskodó sutaság sajátos elegye a következő oldalon található részlet: „Csend következett. Hosszú és értő. Amilyen csak két egymást nagyon szerető ember között lehet. Egy-egy korty bor, pár füstkarika segítette fel őket a mindennapok felszínére.” (90) Aztán a női mélység és a férfiúi felszíniesség szívszorító találkozásán érzékelhetünk el: „Judit Kata mélytengeri bűvár volt: olyan ter-

mészetességgel beszélt az élet összefüggéseiről, mintha levegőt venne. A férfit viszont mindez hidegen hagyta, miközben egyre jobban zavarta a halogatás.” (95) Hiába, hogy a nőnek lelke is van, amiben titkos és finom dallamok muzsikája hallik, nem csak teste, pfúj, a férfiak úgyis mindig csak azt akarják, mind egyforma, mind disznó, egy se kíváncsi „az élet összefüggéseire”. Pedig csak a javukra válhatna. „Mert ha alkalom volt, Judit Kata mindig talált kifogást. Pedig nem volt tapasztalatlan. Volt már pasija, aki titokban büszkén mesélte barátjának, hogy rájuk dőlt a sátor.” (95) Ó, igen, Judit Kata modern lány volt, udvarlója is akadt már, de jó nevelést kapott, és nem adta oda magát az első jöttmentnek. Kivételesen ügyetlen mondat mesél a lány otthonteremtési rátermettségéről: „Az alacsony belmagasság most nem szegényes és nyomorszerű, hanem hangulatteremtő erővel bír.” Szó kerül egy híres barátnőről is: „A költőnő már befutott, jó névnek számít a magyar irodalomban, mégsem felejt el névtelen régi barátait, akár hosszú kihagyás után sem.” (98) Azért az, hogy minden barátnő ilyen megértő, ilyen tehetséges, ilyen odafigyelő és le nem néző a barátaival szemben, az tényleg egy nagy megható erővel bír, ezt le kell szögezni.

A következő bekezdésben irgalmatlan mennyiségű klisé zúdul ránk: „Idősebb házaspár volt a vendéglátó, maguk is művészemberek. A társaság nagy része azért a fiatalabb korosztályból került ki. Gabi faggatta őt Párizsról, ő meg lelkesen mesélt. Élvezte, hogy érdekes történetek vannak a tarsolyában... Judit Kata melegszívű, lelkes vendégváró volt. Lakása tárva-nyitva állt az emberek előtt... Egészen különböző emberek kaptak helyet nála: konzervatív keresztények, liberálisok, semleges technokraták. Világok találkoztak, és Judit Kata mindig büszke volt, ha jó beszélgetés és megértés született az ő otthonában az annyira más gondolkodású emberek között.” (98) Nehéz szatírárt nem írni. Tekintsünk most el attól, hogy az egészen különböző emberek, sőt világok találkozása mennyire lódította meg – újfent – a típusteremtő, karakterizáló írói fantáziát: konzervatívok, liberálisok, semlegesek. A világkép végtelen egyszerűségét azonban nem lehet nem észrevenni. Egy mondat Sárbogárdi Jolán találékony ügyetlenségét idézi: „Erős férfikéz nyúlt felé bemutatkozóan.” (99) Az élettörténet vázolt szakaszának tanulsága természetesen szintén levonatik Judit Kata regényében: „Felelősséget vállalni a tetteimért. Mert a dolgok történnek velem, de hogy hogyan reagálok rá, az már az én döntésem.” (112) Reméljük, hogy azok a szemérmetlen pasik az életnek legalább ezt a jól megfigyelt összefüggését hajlandóak lesznek a szívükbe vésní. Mindezt elolvassva „Ágota könnyes szemmel ült. Mi mindent élt át Judit Kata. Mennyit szenvedett és mennyit változott.” (123) Katarzis. Noha ezt a regény elbeszélismódja, mint láttuk, nem támogatja, mégis lehetséges (mindig lehetséges) az ellenvetés: mindez ironikusan értendő. Lehet. De az egész annyira kidolgozatlan és sivár, hogy szerintem az sem mentené meg.

A Magda-fejezetből említhető egy újrahaznosítani kívánt klisé átfordítása képzavarba: „A délutáni hőségben, mint egy éles kés a vajban, úgy állt a levegő.” (181)

A zárlatból kiderül, hogy Lajos, szegény, magától beleesett a félig betemetett medencébe Magdaék kertjében, miközben Judit Katával veszekedett, Judit Kata azonban megjijedt, hogy talán nem hiszik el neki, hogy baleset történt, eltűntette a regény erotikus centrumának holttestét, majd megszervezte, fenntartotta Lajos virtuális folytonosságát. És hogy akkor most mi van? Semmi. Kedv, remények, Lajos, isten véletek, „újabb kört sorsolnak” az átmenetileg(?) újra összeállt Maffia-klubban, új műsorhoz új férfi kell, megkezdődnek a harmincas évek. Persze, ne hidd, szívem, hogy mindez hiába volt és hogy egészen elmúlt, ó, ne hidd. „Sosem fogod. Sosem fogjuk elfelejteni. De most menjünk” – halljuk Ágota bölcs zárószavait.

Kár ezért a könyvért. Karafiáth pályája érdekesen indult, nehéz lesz elfeledtetnie ezt a regényt, amit jól láthatóan nem akart megírni, amiről szemmel láthatóan nem gondolt semmit. Ez a szomorú könyv sejtésem nem kis részben a kiadói politika hibája. Úgy ítélték meg, hogy a vers eladhatatlan, regényt kell hát írni. Szakmai tanácsokat adni, segíteni, úgy tűnik, senki nem volt képes az írónak, még a legnagyobb stílári bakik sem gyomláttak ki a könyvből. Ezt ennyire átgondolatlanul, akarnok módon, mindenféle irodalmi elképzelés nélkül nem lehet csinálni. Ezt a szöveget azért kárhózzatja nehéz szívvel az ember, mert sok érezhetően szeretetre méltó ember munkája és vallomása, valóban „őszinte” kitárulkozása, de nem műalkotás. A recenzió címét Karafiáth egyik verscíme adta. A szerző most is megpróbált egy szomorú dalt énekelni. Szomorúnak szomorú lett, csak dalnak nem lett dal. A kötet címlapján egy furcsa kártyalap található, egy kőrász, aminek csak egyik sarkában van „A” betű, a másik sarkában „L” van, nyilván Lajos és – talán – Ágota. Pontosan erről van szó és éppen úgy, ahogy a Baudelaire-vers állítja elénk, finom ironiával, mégis együttérzően. Spleen, eső, kattogó óra, szívbéli emlékek, amiket tucatnyi pikk dáma idéz fel búsan merengve a felejthetetlen kőr bubiról és a ki tudja, hová repülő ifjúságról.

Antal Balázs

Álldogáló versek

(Tatár Sándor: Bejáró művész. Orpheusz Kiadó, 2007)

Tatár Sándor új kötetében látszólag semmi különös nincs. Csúnyácska megjelenés, édeskés bölcsész-mélabú. Játék tipográfiai megoldásokkal, lassúra-unalmasra hangszerelt gondolatsablonok. Hosszúversek hömpölyögnek oldalakon át, máshol rímes kis zsengevények. Mi ez? Van-e értelme kézbe venni egy ilyen békavés, barna kötetet? Amelynek a borítója ráadásul a teljesen művésztelen helyzetnek is a lekicsinyítését ígéri még. Amelyben arról olvasni, hogy Törökbalinról csak szerényen, alkalmi-be-

járó művészként lehet megjelenni Pesten, egyszerre visszafogottan, de azért mégis teljes öntudattal, megspékelve egy kis filozófiai vázlatolással. Minimál-art, konzervatív megjelenés, Tatár Sándor, Orpheusz Kiadó, ez van.

Mégis, ha belekezd az ember, bent is tartja ez a kis meghitt, otthonos szövegvilág. Még úgy is, hogy visszafogott beszélője folyton el-elgondolkodtat, józan szerénység-e ez még, vagy inkább már valami ellentétes végletbe forduló alság? És ha egyik sem, akkor is, mi közöm nekem mindehhez? Van ebben, ami érdekes nekem, ami leköt, ami bevon, mikor annyira magánjelgűnek tűnik ez az egész, s noha nem rajongok kimondottan csakis az ún. közösségi érdekű megszólalásokért, azért az unalmas magány-nyavalygás idei hétszázhuszonharmadik kötete már fáraszt? Válaszolnék, de minek, benne vagyok, és nem tudok kimászni. Pedig monoton szövegfolyam, mégis magasabb és mélyebb pontjai is vannak, de semmi kimagasló megdöbbenetőség, semmi csúcspont, semmi húzóvers, csak egy nagy, megdolgozott műveltség-alom, amelyet egy értelmiségi saját tudásából különböző alapélmény, ösztönző erő hiányában is simán és olvashatóan összetákol, mélyéről azonban hiányzik az a bizonyos lendület. Lassúság van meg bölcsesség, de semmi élmény – lüktetése van, de nem olyan, hogy akár egyetlen vers is lüktető-lendületes lehetne tőle, szóval mindez a szöveghalom jelent-e valami különlegeséget, saját minőséget a verskötet-kazlak között? Aztán meg jön a lelki-furdalás, miért kérek számon ilyesmit a szerzőn, aki csak írt, jegyzetelt, lábjegyzetelt – és egészében véve olyannyira „bocs, hogy élek-hangulattal” dobja meg a kötetet, a harsány magamutogatásnak még csak az árnyékát is kerülve, jelezve: tényleg nem kell elolvasni ezt, hogy előjön, ha már kézbe veszed, ne fanyalogj. Ne mondd, hogy üres, hogy mondanivalója nincs – hiszen hogyan lenne, eléggé sok minden is bele van írva, sok mindenről beszél, intellektuálisan, gondozottan, művelten, olyan sokról, hogy az a sok mondatja veled üresnek, talán azért, mert végre csak előkívánkozik a gonosz olvasóból a jónak gondolt szó: abszolút mindenféle izgalom nélkül, vagyis unalmasan teszi.

Legpontosabban gyerekkoromból ismerős: bejáró tanuló az, aki nem helyben lakik – vidéki, így mondták faluhelyen is a még kisebb falvakra; tanuló, de nem ott, ahol él. Tatár Sándor verseinek beszélője bejáró művész: művész, de nem ott, *vidéken*, ahol él. Ő bejár valahova, hogy művész lehessen. Nem annyira Budapestre, oda pl. az első, *Inga* c. darab (vö. ingázó, mint bejáró) beszélője dolgozni jár be, hanem a versbe: amikor nem ír, nem művész, amikor ír, akkor művész. Na jó. Kissé sablonos önirónia, kis sablonos intellektüelkedés – de lehet, csak ez az értelmezés ilyen sablonos, a gondolat meg valahogy akkor eredeti –, azért még vállalható, bár talán felesleges mentegetőzés. Vagyis hát, ha ez a kötet valóban a hétszázhuszonharmadik az idén a hasonló sorában, a korábbi hétszázhuszonkettő szerzője-beszélője biztosan nem szabadkozott. Vagy ha szabadkozott is, attól a versek jobbak nem lettek.

Mégsem lehet lebunkózni a kötetet, és nem is lehet a kisipari darabok között hétszázhuszonharmadiknak mondani. Recenzens